

הרב יהודה זולדן, באר יהודה – סוכה, עמ' 260-268

שיעור כ

"צאו ההר והביאו..." – מיני העצים לדפנות ולסכך

(סוכה לו ע"ב – לז ע"א)

פתיחה

- א. סיכוך בכל דבר שגידולו מן הארץ או רק בארבעה מינים
ב. ר' יהודה: מסככים בארבעה מינים בלבד, והדפנות מסוגי עצים אחרים
ג. כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן
ד. ומה שמחה גדולה מאד
סיכום

פתיחה

לפי חכמים ניתן לסכך בכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ. ר' יהודה סבר שיש לסכך את הסוכה רק בארבעה מינים. הוא למד זאת בקל וחומר, אך חכמים לא קיבלו את דבריו, והוכיחו כטענתם מפסוק בספר נחמיה. לדברי הגמרא, ר' יהודה הסביר אחרת את הפסוק, ולפיו אדרבה, משם יש להוכיח כטענתו שיש לסכך בארבעה מינים בלבד. אמוראים אחרים הסבירו שבפסוק בספר נחמיה יש קריאה גם לקיים את מצוות ארבעת המינים.

האזכור בפסוק בנחמיה של סכך מארבעה מינים, יחד עם המצווה ליטול ארבעה מינים וגם עצים משבעת המינים, מלמד על רצון ליצור חיבור מיוחד בין כל המינים הללו באותו חג סוכות בתחילת תקופת שבי ציון.

א. סיכוך בכל דבר שגידולו מן הארץ או רק בארבעה מינים

במשנה (לו ע"ב) נזכר שר' יהודה סבר ש"אין אוגדין את הלולב אלא במינו". בגמרא נאמר על כך:

אמר רבא: אפילו בסיב אפילו בעיקרא דדיקלא.

ואמר רבא: מאי טעמא דרבי יהודה – קסבר: לולב צריך אגד, ואי מייתי מינא אחרינא הוה חמשה מיני.

לדברי רבא, לפי רבי יהודה ניתן לאגוד את ארבעת המינים אפילו בסיב שגדל סביבות הדקל, ואפילו "בעיקרא דדיקלא" – לחתוך ממנו נצרים ולקלוף אותם או לקצוץ אותם עד שיהיו ראויים לאגד. רבא המשיך ואמר שיש לאגוד את הלולב דווקא במינו, מפני שר' יהודה סבר ש"לולב צריך אגד" והאגד הוא חלק מהמצווה. אם יאגוד במין אחר, יהיו חמישה מינים, והנוטל יעבור על איסור בל תוסיף. רבא שאל עוד מה המקור לכך שגם הסיב "ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא"? התשובה בגמרא לשאלה זו היא מהמובא ממדרש הלכה (ספרא, פרשת אמור, יב, פרק יז אותיות י-יא):

דתניא: "בסוכות תשבו" – סוכה של כל דבר, דברי רבי מאיר.

רבי יהודה אומר: אין סוכה נוהגת אלא בארבעה מינים שבלולב. והדין נותן: ומה לולב שאין נוהג בלילות כבימים – אינו נוהג אלא בארבעת מינים, סוכה שנוהגת בלילות כבימים אינו דין שלא תהא אלא בארבעת מינים?

אמרו לו: כל דין שאתה דן תחלתו להחמיר וסופו להקל – אינו דין לא מצא ארבעת מינים – יהא יושב ובטל, והתורה אמרה, "בסוכות תשבּו שבעת ימים" – סוכה של כל דבר. וכן בעזרא אומר "צאו ההר והביאו עלי זית ועלי עץ שמן ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת לעשות סוכות ככתוב" (נחמיה ח, טו).¹

ר' יהודה למד בקל וחומר ממצוות הנטילה של ארבעת המינים, שגם את הסוכה יש לסכך רק בארבעת המינים. קל וחומר זה דורש הסבר. מה עניין נטילת לולב לסוכה? לכאורה אלו שתי מצוות שונות. נראה שכוונת ר' יהודה לומר שהתורה ציוותה ליטול ארבעה מינים רק ביום ולא בלילה, והדרישה ליטול את ארבעת המינים אלו דווקא ולא מינים אחרים. מצווה זו מתקיימת בזמן מוגבל ביממה – ביום בלבד. אם כך, בוודאי שיש להנכיח את מקומם ומעמדם המיוחד של ארבעת המינים הללו במצות סוכה שחייבים בה ביום ובלילה. הסכך הוא העיקר בסוכה, ועל כן נכון לסכך רק בארבעה מינים אלו.

חכמים השיבו לו שחומרה זו לסכך רק בארבעה מינים, תביא לידי כך שמי שלא יהיו לו ארבעה מינים לא יקיים גם את המצווה לשבת בסוכה. בנוסף, בפסוק בספר נחמיה שנזכר לעיל נאמר שהעבירו קול בפני שבי ציון לבנות סוכות, ובפסוק צוינו סוגים שונים של עצים בהם ניתן לסכך. בפסוקים אחר כך נאמר שהעם נענה לקריאה (שם טז-יז):

ויצאו העם ויביאו ויעשו להם סכות איש על גגו ובחצרותיהם, ובחצרות בית האלוקים וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים. ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד.

"על גגו ובחצרותיהם" – סוכות פרטיות; "ובחצרות בית האלוקים" – לכהנים; "וברחוב שער המים וברחוב שער אפרים" – לעולי הרגלים.²

בסוגייתנו הסבירה הגמרא, את תשובת ר' יהודה לדברי חכמים. לפיו בפסוק נזכרו חמישה מיני עצים ויש לחלק אותם לשתי קבוצות:

ורבי יהודה סבר: הני ["עלי זית ועלי עץ שמן"] – לדפנות, "עלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבות" – לסכך. ותנן: מסכתין בנסרין, דברי רבי יהודה. אלמא: סיב ועיקרא דדיקלא מינא דלולבא הוא, שמע מינה.

לפי ר' יהודה חלק מהעצים נועדו לסכך וחלק לדפנות: "עלי זית ועלי עץ שמן" – לדפנות, "ועלי הדס ועלי תמרים ועלי עץ עבת" – לסכך.³ ר' יהודה יכול היה להשיב אחרת. שעלי הדס, תמרים ועץ עבות, נועדו לארבעת המינים, ושהקריאה "לעשת סכת ככתוב" היא קריאה לקיים את כל מצוות חג הסוכות ובהן גם מצוות ארבעת המינים. ובכל זאת ר' יהודה אמר שכוונת הכתוב שיש לסכך בארבעת המינים בלבד.

התוספות (לו ע"ב ד"ה אינו דין) ציינו שאין הלכה כר' יהודה, מאחר שהלכה כסתם משנה (יא ע"א) שם נאמר שניתן לסכך בכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ. כמו כן ניתן לסכך גם בקש ובזרדין של

1 מדרש הלכה זה מובא גם בירושלמי פסחים ב, א.

2 בהרחבה בשיעור יד: המסכת ברשות הרבים.

3 ר' יהודה ור' מאיר חלקו בפירוש הפסוק לשם מה מיועדים העצים הללו – לסכך ולדפנות, אך הם מסכימים שהפסוק עוסק אך ורק במצוות סוכה ולא עוסק במצווה ליטול ארבעת המינים. אבן עזרא (ויקרא כג, מ) כתב שהצדוקים הוכיחו מהפס' בנחמיה, שכוונת התורה בארבעת המינים היא לשם סכך ולא כנטילה בפני עצמה. ראב"ע כתב על כך: "ואלה עורי לב. הלא יראו כי אין בספר עזרא [=נחמיה] ערבי נחל ולא פרי עץ כלל, רק עלי חמישה מינים".

עצים (שם), ב"הונצי פשתן" (תוספתא א, ה; יב ע"ב). בגמרא (יב ע"א) נלמד דין זה שניתן לסכך בכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ, מדרשת פסוק:

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אמר קרא ["חג הסוכות תעשה לך..."] באספך מגרנך ומיקבך" (דברים טז, יג) – בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר.

בנוסח הירושלמי (א, ה) הדרשה ברורה יותר:

אמר ר' יוחנן: כתיב "באספך מגרנך ומיקבך" מפסולת שבגורן ושביקב את עושה לך סכך.

תוספות (לו ע"ב ד"ה רבי יהודה) כתבו שר' יהודה: "ולית ליה הא דדרשינן בפ"ק (דף יב.) 'באספך מגרנך ומיקבך' בפסולת גורן ויקב הכתוב מדבר".

בהמשך סוגיית הגמרא (יב ע"א) נזכר שוב הפסוק מספר נחמיה. רב חסדא אמר שמרשימת העצים שנזכרו בפסוק יש ללמוד שמסככים רק בדבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ. לא נזכרה בגמרא ההבחנה בין עצים מארבעת המינים לסכך, לבין עצים אחרים לדפנות על פי דברי ר' יהודה. הגמרא שאלה על הפסוק למה נזכר בפסוק גם "עלי הדס" וגם "עלי עץ עבות" הרי הם אותו מין? על כך השיבה הגמרא "הדס שוטה – לסוכה, ועץ עבות – ללולב". כאמור בגמרא (לב ע"ב): "ענף עץ עבות – שענפיו חופין את עצו. ואי זה הוא? הוי אומר זה הדס". ענף עץ עבות הוא "הדס משולש" – שלושה עלים יוצאים מאותו קן, ואילו "הדס שוטה" הוא הדס שאינו משולש.

הבחנה כזו בין הדס שוטה לבין ענף עץ עבות, נזכרה גם בירושלמי (ג, ד) שם נאמר שכשר' יוסי עלה לארץ הוא ראה שבני ארץ ישראל טורחים מאוד בחיפוש אחר הדס כשר. הוא שאל מדוע בני ארץ ישראל כל כך טורחים, הלא כל ההדסים כשרים גם אם אינם עבות! על כך ענו לו: האם לא שמעת מה שאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי, על הפסוק בנחמיה שהדס שוטה הוא לסוכה, וענף עץ עבות הוא לארבעת המינים.

יוצא אם כן שר' יהושע בן לוי אמורא ארץ ישראל, ורב חסדא אמורא בבלי, למדו מהפסוק שהקריאה לשבי ציון הייתה להביא שניים מבין ארבעת המינים לשם מצוות לולב – ענף עץ עבות ועלי תמר, וכן ענפים ממיני עצים אחרים כדי לסכך את הסוכה – עלי עץ שמן, עלי זית, הדס, וגם עלי תמר. להבנתם, לשון הפסוק "לעשת סכת ככתוב", זו קריאה לקיים את כל מצוות החג, גם ארבעה מינים ולא רק בניית הסוכה.⁴

ב. ר' יהודה: מסככים בארבעה מינים בלבד, והדפנות מסוגי עצים אחרים

הרב מאיר שמחה הכהן מדווינסק (אור שמח, הל' עבודה זרה ו, י) הסביר את ההשלכות מדברי ר' יהודה על בסיס פסיקת הראב"ד. הרמב"ם (שם) כתב:

אסור לעשות אכסדראות של עץ במקדש כדרך שעושין בחצרות, אע"פ שהוא בבנין ואינו עץ נטוע. הרחקה יתירה היא שנאמר "כל עץ" (דברים טז, כא). אלא כל האכסדראות והסבכות היוצאות מן הכתלים שהיו במקדש של אבן היו, ולא של עץ.

הראב"ד (שם) העיר:

4 הרא"ש (ג, יד) כתב שאמנם הדס שוטה פסול למצוות ארבעת המינים אך ניתן להוסיף ממנו על שלושה ענפי הדס משולשים, ואינו עובר על איסור בל תוסיף. הטור (או"ח, סי' תרנא) ציין שגאונים חלקו בשאלה זו. ראה שם בנושאי הכלים וכן בכפות תמרים (לז ע"א).

אמר אברהם. לשכת העץ? בית היתה. בימה של עץ שעושין למלך בשעת הקהל? לשעתה היתה. גזוזטרה שהקיפו בעזרת נשים בשמחת בית השואבה? לשעתה היתה.

הראב"ד הסביר מדוע מותר לבנות שלושה מבנים מעץ במקדש. לפי דברי אבא שאול (משנה מידות ה, ד) לשכת העץ, הייתה לשכת הכהן הגדול,⁵ והיא הייתה בית קבוע, ומה שנאסר הוא אכסדרה כדרך שעושים בחצרות. הבימה של המלך בהקהל שניצבה שם רק בעת המעמד, וכן הגזוזטרה של שמחת בית השואבה שניצבה שם במשך כל ימי החג, היו זמניים. על דברי הראב"ד הללו כתב האור שמח:

ובהשגות, לשעתה היתה. ובזה יתפרש דברי הגמרא סוכה דף ל"ז ע"א, ור' יהודה סבר הני לדפנות. נראה אם נאמר דהעשוי מן העלים אינו כמו עץ, וגם לענין טומאה אין זה בכלל כלי עץ, כמו שכתבו בתוס' שבת (סו ע"א ד"ה טמא) דקש אינו בכלל כלי עץ, וכן (שבת פד ע"א ד"ה מפץ) לענין שיפה וגמי דאינו בכלל כלי עץ, יעו"ש ובמהר"ם לובלין.

ונאמר כהראב"ד דגזוזטרה שהיא לשעה לא אסור בעזרה, ואם כן ר' יודא סבר דסוכה דירת קבע הוי, ואסור לעשות סוכה של עץ בהר הבית, ואם כן לא היו יכולים לעשות דפנות של עץ, רק מעלים דאין זה עץ עשו דפנות בהר הבית, וזה בחצרות בית אלוקים, דאלו של עץ אסור משום (דברים טז, כא) "לא תטע לך אשורה כל עץ אצל מזבח" כו'. ורבנן לטעמיהו דסוכה דירת עראי, ושריא לעשות דפנות של עץ, ומה שנטלו עלי זית הוא לסכך, ודוק.

בכל סוגי העצים שנזכרו בפסוק נאמר שמדובר בעלים. האור שמח ציין שלפי הראב"ד במקדש אסור היה לבנות מבנה של עץ קבוע, אבל מבנה העשוי מעלים מותר, וכתב שאם עלים אינם נחשבים כעץ, יוצא שלפי ר' יהודה שסבר ש"סוכה דירת קבע בעינן" (ז ע"ב), אפשר לבנות סוכה בחצרות בית האלוקים רק מעלים ולא מעץ, ולכן אמר ר' יהודה הני לדפנות "עלי זית ועלי עץ שמן". אך לפי חכמים, "סוכה דירת ארעי בעינן" ולכן אפשר לבנות דפנות מעץ גם בהר הבית. נראה שיש להעיר דברי האור שמח:

א. אמנם בפסוק נאמר שיש להביא "עלי זית, ועלי עץ שמן..." אך נראה שאין כוונה לבנות דפנות דווקא מהעלים. קשה מאוד לבנות דפנות מעלים.

ב. דברי ר' יהודה "סוכה דירת קבע בעינן" התייחסו למספר הלכות הקשורות למבנה הסוכה. תנאים נוספים סברו גם כן ש"סוכה דירת קבע בעינן" וביטאו את היותה של הסוכה דירת קבע בהיבטים אחרים, ולא הכול מסכימים על אותן הלכות.⁶ לפי ר' יהודה אין חובה לבנות סוכה שדפנותיה חזקות וקבועות. גם לפיו ניתן לבנות סוכה עד גובה של כ' אמה מדפנות קלות.

ג. אכן לפי ר' יהודה "סוכה דירת קבע בעינן", אך ביחס למבנה המקדש גם סוכה היא "לשעתה" בדיוק כמו הגזוזטרה, ובימת המלך. אין סתירה בין "לשעתה" ל"קבע". "לשעתה" היינו לזמן מוגבל ומסוים, ואילו "קבע" מתבטא בהלכות מסוימות הקשורות בעיקר למבנה הסוכה, אך תמיד מבנה הסוכה הוא זמני, לשבעה ימים בלבד.

לא רק זאת, בהלכה הקודמת (שם ט) כתב הרמב"ם: "הנוטע אילן אצל המזבח או בכל העזרה לוקה". הכסף משנה ציין שמקור דברי הרמב"ם הללו הוא במדרש ההלכה (ספרי דברים, פרשת שופטים פיסקא קמה). אך שם גם נאמר שאסור לבנות בית בהר הבית. הכסף משנה שאל על דברי הרמב"ם: "למה השמיט דבונה בית בלא תעשה"? האור שמח (שם) השיב:

5 בשונה מ"לשכת העצים שם הכהנים בעלי מומין מתליעין העצים וכל עץ שנמצא בו תולעת פסול מעל גבי המזבח" (משנה מידות ב, ה).

6 ראה בשיעור ג: אביי – כולהו סבירא להו... סוכה דירת קבע בעינן.

הגר"א מחקה מן הספרי, וכן נראה למעיין וכן גירסת רבינו. ובספרי זוטא "אפילו בית אפילו סוכה", ומפורש בנחמיה (ח, טז) שעשו סכות בחצרות בית אלוקים יעו"ש, מוכח דבהר הבית שרי, ודוק.⁷

על פי דברינו, גם ר' יהודה יסכים שניתן לבנות סוכות מדפנות עץ בהר הבית.

ג. כי לא עשו מימי יהושע בן נון כן

ע"פ ר' יהודה ור' מאיר (לז ע"א) שבי ציון נקראו להביא מיני עצים שונים, כדי לקיים רק את מצוות סוכה – בסכך ובדפנות. ע"פ רב חסדא (יב ע"א) הם נקראו גם להביא חלק מבין ארבעת המינים. אמנם ברור שגם ר' יהודה ור' מאיר סברו שבעלי התמר – הלולב, ובעצי ענף עבות ניתן לקיים גם מצוות ארבע מינים, אך הקריאה לשבי הגולה הייתה בהקשר למצוות סוכה.

את מיני העצים שנזכרו בפסוק ניתן למיין לשלוש קבוצות: משבעת המינים – זית ותמר; מארבעת המינים – ענף עץ עבות ותמר; מעצים רגילים – שמן והדס.

שבעת המינים וארבעת המינים – מכיוון שמדובר בחודש השביעי, הם נקראו להביא עלים מעץ התמר ומעץ הזית, משני המינים האחרונים שבשבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל – "ארץ זית שמן ודבש" (דברים ח, ח), שתחילת צמיחתם היא באותה עת. הזיתים עצמם עדיין לא בשלים לביכורים בחודש תשרי. הם מתבשלים לקראת החודשים חשוון-כסלו, והם המין האחרון שמביאים ממנו ביכורים עד חנוכה (משנה ביכורים א, ו), אך ניתן להביא מהם ענפים ועלים ולסכך בהם. התמרים לעומת זאת בשלים, וניתן גם להביא מהם ביכורים בתקופה זו. כמו כן בעצי התמר ניתן לסכך, והלולב עצמו נלקח מעץ התמר. הם לא נקראו להביא כעת פירות ביכורים, ובוודאי שלא מתמרים, שהרי "אין מביאים ביכורים מתמרים שבהרים" (משנה ביכורים א, ג).⁸ הם נקראו לבנות את הסוכות ממינים הקשורים לארבעת המינים, שעיקר הבאתם במשך שבעת ימי החג היא למזבח לפני ה', וכן ממינים הקשורים לשבעת המינים שהשתבחה בהם ארץ ישראל, המובאים למקדש כביכורים. בכך נקשרה מצוות הסוכה אל מצוות המקדש.

המנהיגים של שבי ציון חיברו בקריאתם בין כל המערכות, באמצעות עץ התמר. עץ התמר הוא המין המשותף לארבעת המינים ולשבעת המינים. ליבו של עץ התמר הוא הלולב אותו נוטלים במסגרת מצוות ארבעת המינים, מפירותיו מביאים ביכורים, ומענפיו מסככים את הסוכה, וכאמור במדרש (בראשית רבה מא, א): "תמרה זו אין בה פסולת. תמריה לאכילה, לולביה להלל, חריות לסיכוך". את הכול הם חיברו לסוכות הפרטיות, לסוכות הציבוריות ולסוכות שבהר הבית.

מלבד התמר, נזכר בפסוק פרי אחר משבעת המינים, ממנו מביאים ביכורים. נזכר מין מובחר – "עלי עץ זית" אותו מביאים, ומין שאינו מובחר – "עלי שמן". כך הוא גם בנוגע למין מבין ארבעת המינים. נזכר מין מובחר "עלי עץ עבות", וצוין מין שוטה שאיננו ראוי "עלי הדס". התמר מופיע לבדו, ללא שם נרדף או שם אחר, בשל היותו מחבר ומקשר בין כל המצוות – ביכורים, ארבעת המינים וסוכה. באופן כללי, ארבעת המינים מקשרים בין המצוות התלויות בגוף לבין המצוות התלויות במקדש. כך כתב הראי"ה קוק (עץ הדר השלם, הקדמה עמ' ה):

המצוות שנוכל לחשבן לאמצעיות בין שתי המערכות, המצוות התלויות בארץ ושאינן תלויות בארץ, הן מצוות שהן חובת הגוף מצד עצמן, אבל הן קשורות לארץ ישראל בתוכנן הגלוי. באלה המצוות מתרכזים שני הכוחות, הכוח של המצוות התלויות בארץ והכוח של מצוות שהן חובת הגוף. המצווה

7 הנצי"ב בפירושו לספרי שם כתב שבפני הרמב"ם לא הייתה הגרסה כמו בספרי, ובגרסתו לא היה כתוב 'ובונה בית'. ראה עוד: הראי"ה הרצוג, שו"ת היכל יצחק, או"ח, סי' י. הרחבה בעניין זה בספרי: "נטיעת אילנות בהר הבית ובבית כנסת", מועדי יהודה וישראל, עמ' 265-270.

8 אמנם בפרק שלאחר מכן, שבי הגולה התחייבו במסגרת כתב האמנה "ולהביא את בכורי אדמתנו ובכורי כל פרי כל עץ שנה בשנה לבית ה'" (נחמיה י, לו).

המצויינה שכוח הארץ הוא ניכר בה הרבה במצוות הגוף, היא מצוות ארבעת המינים... חג הסוכות בכללו הוא כל כך מחובר לקדושת הארץ ושמחת פירותיה, עד שלמדונו חז"ל שצריך לעבר את השנה כדי שיהיה החג באסיפת הפירות.

ארבעת המינים בחג הסוכות, שמצוותם נמשכת כל שבעת ימי חג הסוכות בהקפה סביב המזבח, ושבעת המינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, מהם מביאים ביכורים, וביכורים היא מצווה התלויה בארץ, ואת הפירות יש להביא לבית המקדש ולהניף על המזבח.

ד. ותהי שמחה גדולה מאד

בפסוק (נחמיה ח, יז) נזכר: "ויעשו כל הקהל השבים מן השבי סכות וישבו בסכות כי לא עשו מימי ישוע בן נון כן בני ישראל עד היום ההוא ותהי שמחה גדולה מאד". במשך כל השנים מאז שנצטוונו על מצוות ארבעת המינים וסוכה קיים עם ישראל את המצוות הללו, אלא שחיבור כזה בין מערכת המצוות לבין בית המקדש, אכן לא נעשה מימות יהושע בן נון. עם ישראל נכנס לארץ עם יהושע בן נון והקים את המשכן בגלגל. שם ציווה הקב"ה למול את העם, אשר לא נימולו במדבר. מצוות ברית מילה היא מצווה הנוהגת בגוף, והיא איננה מהמצוות התלויות בארץ ובוודאי לא במקדש. ברית מילה היא המצווה הראשונה שקיים עם ישראל בארץ, ובמקום המשכן, ערב אכילת קרבן פסח שכן ערל לא יכול לאוכלו. "היום גלותי את חרפת מצרים מעליכם, ויקרא שם המקום ההוא גלגל עד היום הזה" (יהושע ה, ט). מקום משכנו הראשון של המשכן בארץ, נקרא על שם המצווה הראשונה שהם קיימו בארץ, ובמקום הזה דווקא. יהושע חיבר מצווה התלויה בגוף, ובמקרה זה כפשוטו, עם המשכן, אך הוא לא חיבר למשכן גם מצוות התלויות בארץ, מפני שעדיין לא התחייבו בהם. הם היו בארץ יום או יומיים בלבד. הגמ' (ערכין לב ע"ב) דרשה על פסוק זה:

מקיש ביאתם בימי יהושע לביאתם בימי עזרא, שקידשו שמיטים ויובלות וקידשו ערי חומה.

הגמרא ציינה דוגמאות בולטות מכלל המצוות התלויות בארץ – שמיטה ויובל, שמעמדן שווה בימי יהושע ובימי עזרא, אך באותו מעמד החיבור שעשה עזרא היה גדול אף מזה של יהושע. הוא חיבר מצוות התלויות בגוף כמו סוכה ולולב, עם מצווה התלויה בארץ – הביכורים, והקרבת קרבנות חג הסוכות בבית המקדש.

סיכום

הפסוקים בספר נחמיה מתארים עידוד ודחיפה של שבי ציון לבנות סוכות בירושלים בתחילת ימי הבית השני. השמחה הגדולה והמיוחדת שהייתה אז, שימשה חלק מהדיון בין תנאים במה יש לסכך את הסוכה. חכמים למדו מהפסוק שניתן לסכך בכל דבר שמקבל טומאה וגידולו מן הארץ, ור' יהודה פירש שהעצים מארבעת המינים נזכרו בפסוק כדי ללמד במה מסככים, ושאר המינים הם לצורך הדפנות. לדברינו, גם בהר הבית בנו דפנות מהעצים של שאר המינים ולא מהעלים שלהם.

הקריאה לשבי ציון לבנות את הסוכות דווקא ממיני עצים אלו נועדה לחבר בין שלושה סוגים של מצוות: מצוות המקדש – הזית והתמר שמהפירות הגדלים בעציהם מביאים ביכורים, לבין מצוות נטילת ארבעת המינים – ענף עץ עבות וענף תמר – הלולב, שהיא אמנם מצווה שנוהגת גם בחוץ לארץ אך היא על בסיס זמן גידולם בארץ ישראל, לבין סוכה שהיא מצווה שנוהגת בכל מקום, שניתן לסכך אותה בכל עץ. התמר הוא העץ המחבר בין שלושת הסוגים: הפרי – במצוות ביכורים, הלולב במצוות ארבעת המינים, והענפים המסככים את הסוכה. לפי ר' יהודה רק בענפי התמר ובענפים של שאר המינים מבין הארבעה ניתן לסכך, ואילו לפי חכמים ניתן לסכך בכל עץ.